

Eines de llengua

POTENCIEM LA LLENGUA ORAL A INFANTIL I AL CICLE INICIAL:

PER A UNA ESCOLA CENTRADA EN LES NECESSITATS I CAPACITATS DE LA MAINADA I EN LA SEVA FUNCIO DE COHESIO SOCIAL ACTUAL I FUTURA.

Des de l'escola del futur ... , i si pogués ser ja des d'ara, hauríem d'esforçar-nos per fer que la pobresa i la marginació no fossin mai més hereditàries. Per començar a assolir-ho ens cal que TOTA la mainada, quan acabi la primària i encara més la secundària, sigui capaç d'entendre el que escolti, comprendre el que llegeixi i d'expressar-se en català, oralment i per escrit, de forma fluïda, ben estructurada i d'acord amb les normes socials.

Ens cal una societat futura amb uns bons fonaments de cohesió social, més justa i, si és possible, encara més participativa i solidària.

El projecte està pensat per a una nació que vulgui una societat lliure i cohesionada en el respecte als drets humans.

Catalunya, primavera de 2021

Cada dia les estones de ... EI. i CI.

ÍNDIX

Cada dia les estones de ... EI. i CI.....	3
RESUM	3
Tot depèn dels fonaments	3
Quan un infant comença l'escolaritat	3
I de matemàtiques?	5
POTENCIEM LA LLENGUA ORAL A INFANTIL I AL CICLE INICIAL	6
Temporització.....	6
Les rutines socials.....	7
CADA DIA LES ESTONES DE ... (activitats per l'Ei i el Ci)	8
Cada dia una estona per fer, de forma sistemàtica, les activitats prioritzades.....	8
Tres o quatre cops a la setmana per fer altres activitats prioritzades.	8
L'estona del conte.....	9
Anotació complementària.....	9
Alumnes amb la motxilla personal de llengua escolar força buida	10
Proposta de joc	10
Presentacions i explicacions diferents	11
L'estona de la cançó	11
L'estona de la poesia	12
Les estones d'expressió oral	13
Els 10 o 15 minuts de detectius experts en la llengua	14
Resum	15
L'estona dels trencaclosques	17
L'estona de la motricitat fina: l'espai artístic	17
Més possibilitats per aquest espai.....	18
Quan cal una ajuda diferent	18
L'estona del joc simbòlic, una eina amb moltes possibilitats	19
L'objectiu	19
Donar significat al llenguatge.....	20
L'adult juga amb l'alumne	20
El racó matemàtico-científic.....	20
L'estona del joc (complement setmanal).....	21
Reflexions finals.....	22
Cloenda.....	23

Cada dia les estones de ... El. i Cl.

RESUM

Tot depèn dels fonaments

Només és possible fer un edifici fort i resistent si disposa d'uns bons fonaments; una cosa semblant passa en la formació de les persones, els millors objectius només són possibles si hi ha uns bons fonaments i aquest és **l'objectiu d'aquesta proposta: primer de tot col·laborem amb els infants per tal que puguin construir uns fonaments i uns pilars estructurals ben forts i ben travats, i després ja ens preocuparem de la resta.**

El nombre d'alumnes que comencen l'escolaritat amb un bon domini del català no és pas gaire elevat, però resulta que la llengua oral escolar els és indispensable, per tant, en bona lògica pedagògica, si la llengua oral escolar els és indispensable és de suposar que serà una capacitat que es treballarà molt i molt, i de forma prioritzada, però no és així, no se sol treballar gaire, per ser més exactes, molt poc, perquè ja es dona per suposada i es considera que la mainada ja la va adquirint suposo que, com qui diu, per ciència infusa i, per tant, no cal que l'escola hi dediqui gaire temps.

El resultat és que al llarg de tota l'escolaritat la majoria de la mainada és portadora d'una motxilla de llengua oral escolar esquivada i escardalena, i que quasi bé no els permet superar el nivell llindar de comunicació, i sembla que ningú se n'adoni que afecta negativament, i de forma directa, la capacitat de comunicació oral (emissora i receptora), la comprensió lectora i l'expressió escrita, i així és molt difícil que la mainada entengui i participi en el que es fa a classe. El resultat és una escolarització força desaproveitada, i un domini de la llengua ben pobre.

Quan un infant comença l'escolaritat

Quan un infant entra a l'escola en comptes de donar per bo un cert nivell llindar i suposar que la resta ja l'anirà adquirint, seria molt més lògic que es procurés potenciar el català oral de forma prioritària i sistemàtica, i així **crear un ambient que li anés permetent anar omplint cada dia i a tothora, però de mica en mica, la seva motxilla de llengua oral escolar, i habituar-lo a escoltar molt i molt, i a parlar encara més, a cercar, a ampliar, a ser curiós i tafaer, a preguntar molt i molt, i a explicar-se encara més, fent com una roda amb l'escoltar i el parlar, i el docent servint contínuament de model.**

En canvi, l'escola i tot el sistema educatiu estan centrats en potenciar l'escriptura i, la lectura, com si fos possible el que és impossible, perquè és impossible una bona comprensió lectora i/o una certa seguretat en l'escriptura si no es disposa d'una rica i ben farcida motxilla de llengua oral i d'unes estructures lingüístiques ben fonamentades.

És cert que els infants aprenen a fer quatre paraules que omplen de felicitat mestres, pares i avis, però només serveixen per emmascarar la realitat perquè, per a la majoria de la mainada, allà s'esgota la seva potencialitat escriptora, i el que acabo de dir també

serveix per a la lectura. Només els més ben dotats per a les tasques escolars o els qui tenen un clar suport del seu entorn familiar ho superen, la resta, van fent a peu coix.

Segur que més d'un mestre s'ha estranyat que digui que no es treballa l'oralitat de forma sistemàtica i prioritzada, però, malgrat les aparences, em sembla absolutament cert.

Els qui es pensen que es treballa de forma prioritzada i sistemàtica, i per tant dubten del que acabo d'afirmar, els demano que ho comprovin durant una setmana, o si volen només un dia, cronòmetre en mà ¿quantes estones passen la mainada de P3, P4 i P5 amb un llapis, una pintura o un retolador a la mà, i quantes en passen escoltant o explicant contes, cantant cançons i ballant-les, aprenent poemes i recitant-los davant dels companys, explicant el que porten posat, el que porten per esmorzar, per berenar, i si els agrada, o què hi ha al dibuix que acaben de fer amb pinzells i quins colors hi ha, o assajant i fent teatre, o explicant què han fet al pati, o si estan contents o tristos, i perquè?,... i s'adonaran que la priorització no és la llengua oral, sinó l'escriure, el copiar, el resseguir i els retoladors i les ceres amunt i avall (tot plegat, poca cosa té a veure amb l'oralitat), això sí, la mainada s'està reposada i feinerà davant de la fitxa.

Per tant, aquesta proposta es fa partint de la base que cal que l'escola prioritzi sistemàticament tot el que faciliti i proporcioni, a TOTS els alumnes, molts models d'expressió oral en català i la possibilitat de fer-los servir de forma continuada, de tal manera que la seva motxilla personal de català oral sigui cada dia més plena i, a partir de P4, començar a lligar-ho amb l'escriptura i la lectura, però sense fer-los escriure ni llegir, encara que us pugui semblar estrany és del tot possible (ja ho explicaré més endavant).

La priorització sistemàtica de la llengua oral es pot fer a través de senzilles d'activitats diàries que dominen totes les mestres, com són:

- els contes,
- les cançons,
- els poemes,
- les estones d'expressió oral,
- l'estona de reflexió sobre la llengua,

conjuntament amb la que la mainada pot fer tota sola, però ben acompanyada, com:

- fer trencaclosques,
- al racó artístic dibuixar amb pinzells o treballar amb fang o plastilina, ...
- al racó del joc simbòlic recreant el que fan els grans, el joc participat...
- i, des de P4 en endavant, afegint-hi el treball diari de reflexió sobre la llengua, conjugant l'oralitat, la consciència fonològica, la lectura i l'escriptura (sense que calgui que escriguin perquè aprofitem l'efecte mirall i la memòria procedimental).

Amb tot plegat, s'està potenciant clarament la llengua oral escolar de TOTS els alumnes i se'ls va preparant per a la lectura i l'escriptura, i es fa sense que calgui fer-

los escriure res de res (ni el seu nom), ni fer-los llegir, però es van posant els fonaments per a l'adquisició d'una lectura comprensiva i d'una hàbil escriptura personal.

La potenciació de la llengua oral escolar i d'altres aspectes fonamentals els permetran disposar, quan arribi el moment adequat, de les eines necessàries per assolir una lectura eficient i un elevat nivell de comprensió i d'expressió oral i escrita.

La llengua oral escolar és l'eina fonamental que els ajudarà a entendre allò que escoltin, comprendre el que llegeixin i expressar-se en català, oralment i per escrit, de forma fluïda, ben estructurada i d'acord amb les normes socials. L'adquisició d'un sòlids fonaments depèn, bàsicament, de la llengua oral escolar.

És cert que hi ha la possibilitat que pugui semblar que, al llarg d'aquesta proposta, no hi ha gaire activitats específiques per al CI, però encara que la tendència dels centres sigui la de procurar que el P5 s'assembli al primer, a la proposta és al revés, el primer es considera que s'hauria de semblar molt al P5, que hauria de ser una continuïtat del P5; fent-ho així es crea l'ambient adequat perquè tota la mainada vagi al seu ritme, no es perjudica per a res els de ritmes més ràpids, sinó que continuen la seva progressió de forma tranquil·la, i els més lents tenen prou temps per anar madurant sense la imposició, poc respectuosa, que pressuposa la pressió continuada per escriure i llegir de seguida.

Fent-ho així tots continuen omplint la seva motxilla personal de català oral i s'encaminen, a diferents ritmes, cap el domini de la lectura i de l'escriptura, i aquells a qui els cal, poden treballar les habilitats i les capacitats que els portaran, arribat el moment adequat, a germinar en el món de la lectura i a les beceroles de l'escriptura.

No hem de patir perquè n'hi hagi que vagin una mica més lents, però, això sí, no és bo pensar que ja n'aprendran i que no cal fer res, perquè si volem que puguin brotar cal anar-los preparant de forma sistemàtica i prioritzada, o sia, diàriament.

És important que, per al Cicle Inicial, a aquesta proposta s'hi afegixin totes les possibilitats d'activitats que els han d'acompanyar en el camí cap el domini de la lectura i les beceroles de l'escriptura, o sia, **cal que tota la mainada, que estigui a punt, llegeixi cada dia una estona amb la mestra (minut d'or) i que es procuri lligar la lectura amb l'escriptura, amb el retorn a la lectura.**

Feu un cop d'ull a: "APRENDRE A LLEGIR, UN PROCÉS SISTEMÀTIC (individual i diari)".

I de matemàtiques?

Potser es pot pensar que es parla poc de matemàtiques, però a part de totes les propostes d'activitats que hi trobareu, hi ha una segona proposta molt lligada a la llengua oral, a la comprensió lectora i a les diferents activitats que fem cada dia i que tenen relació amb les matemàtiques.

Aquí només s'hi fa un recordatori perquè hi ha tota una altra proposta específica per al Cicle Inicial: "UN POLSIM DE MATEMÀTIQUES", que pot ajudar la mainada a anar

creant l'enllaç entre la llengua oral i les operacions aritmètiques, i la reflexió amb "Els problemes i la mainada".

POTENCIEM LA LLENGUA ORAL A INFANTIL I AL CICLE INICIAL

Temporització

Les activitats d'aquesta proposta «**Cada dia les estones de ...**» tenen com a objectiu prioritzar i facilitar el treball de llengua oral escolar. Són fàcils de fer-les encaixar amb tot el que ja es fa habitualment a l'aula però, caldria prioritzar-les, i fer-les cada dia, en blocs de curta durada. A Infantil s'hi hauria de dedicar, pràcticament, tot el temps, i al Cicle Inicial, entre una hora i una hora i mitja, pel cap baix.

Els alumnes ja fan tot un seguit d'activitats per desenvolupar la competència comunicativa i la millora de l'expressió oral a través d'activitats com són les rutines, les cançons, els contes, els rodolins, els jocs..., algunes queden incloses en la proposta que es fa, i la majoria s'haurien de continuar fent. Només n'haurien de quedar fora aquelles que no prioritessin, directament, el català oral.

Aquesta proposta té la pretensió d'esdevenir l'eix central de tota la tasca de llengua oral escolar d'Infantil i del Cicle Inicial. Igual que en la natura, cal fer la feina cada dia, perquè «una pluja fina i constant amara molt millor la terra que no pas un ruixat de tant en tant».

Si cada dia es fessin totes les activitats que es descriuen més avall, o quasi bé totes, i es fessin amb l'objectiu d'aconseguir que fossin els alumnes els qui parlessin, es comunicuessin i interactuessin, segur que no es trigaria gaire temps a veure uns resultats molt positius.

Cal indicar que encara que sigui recomanable fer-les totes, si una escola només es veu en cor de fer-ne una o dues, sempre serà molt millor que no pas esperar-se a poder-les organitzar totes. De mica en mica, i segons l'adaptació, podran anar ampliant el ventall de propostes.

Una de les dificultats més grans per acceptar i fer el que es proposa, malgrat la seva reconeguda eficiència i eficàcia, la trobareu en vosaltres mateixos, en la vostra formació i en l'ambient que us envolta. Procureu mirar-vos la proposta desapassionadament, sense apriorismes i sense un rebuig previ, perquè és segur que s'adapta molt bé a les necessitats i capacitats dels alumnes, i tots els mestres s'hi poden sentir còmodes.

Els centres que a Infantil, des de fa temps, segueixen una mateixa manera de fer, ja tenen clars, si volen, els principals entrebancs dels alumnes quan passen d'Infantil a Primària, i també quins resultats es treuen a les proves internes d'altres cicles i a les externes de CB de sisè. De fet, per a un alumne, l'escola no és un esgraonament d'etapes, cicles i nivells, sinó que és un procés continuat i res no està deslligat de res, i per això cal que hi hagi coherència pedagògica des de P3 a sisè, perquè per a la mainada les etapes i els cicles només són el resultat de fer-se més grans.

Recordeu que el que se us proposa, encara que quan ho llegiu us pugui semblar forassenyat, és: **Que TOTS els alumnes, siguin quines siguin les llengües familiars, quan acabin la Primària, puguin entendre el que escoltin, comprendre el que llegeixin i expressar-se en català, oralment i per escrit, de forma fluida, ben estructurada i d'acord amb les normes socials.**

Si de retruc s'obtenen uns resultats molt més bons a les proves de CB i a d'altres d'interne, molt millor, però no és aquest l'objectiu, sinó que serien beneficis complementaris. De fet, els resultats de les proves de CB no són importants, però sí que són importants els processos i totes les capacitats que s'han de treballar i dominar per a obtenir-los.

És cert que els bons resultats en el domini de la llengua no seran immediats, però tampoc no haureu d'esperar gaire, uns pocs mesos, i quan cap a l'acabament de P5 o començaments de primer, tots els alumnes tinguin un bon domini oral del català i la majoria en un poc temps, hagi començat a llegir i a escriure amb una certa seguretat i, alhora, facin servir unes senzilles bases de reflexió (masculins, femenins, singulars, plurals, síl·laba tònica, vocal oberta o tancada), us adonareu dels bons fonaments que els heu ajudat a crear-se.

És una utopia, potser sí, però com va dir un savi, «una utopia ho és mentre no hi ha algú que la vol portar a la pràctica i ho aconsegueix».

Les rutines socials

Hi ha tot un conjunt d'activitats que ja són ordinàries a tots els centres i que convindria que es continuessin fent, posant l'atenció perquè els infants ho verbalitzessin tot dintre de frases, encara que siguin molt curtes; però hem de procurar que les frases estiguin ben estructurades, perquè a la pregunta: Vols patates?, no és el mateix contestar: Sí (una sola paraula) / Sí vull (un calc de l'espanyol) / Sí, en vull (resposta correcta).

Si pot ser no admeteu mai respostes d'una sola paraula (Sí /no /puc / potser,...) i feu-los fer servir fórmules de cortesia i respecte, com són: gràcies/ si us plau/... La relació oral entre les persones i el to de veu creen un clima o un altre.

Cal continuar fent les rutines lligades a:

- *Les bates i els penjadors.*
- *Les entrades, les sortides i les cançons corresponents.*
- *A saludar-se amb la mestra a l'entrada i a la sortida.*
- *Qui ha vingut, qui no hi és? Saludar-se entre ells.*
- *El temps. Els encarregats. Els aniversaris.*
- *Demandar permís per entrar i/o sortir.*
- *Les mans netes. L'esmorzar, el berenar. Què han portat?*
- *El que es fa servir s'ha de deixar ben net i desat (cada cosa al seu lloc).*
- *Cada dia un o dos alumnes poden dir el nom d'una peça de roba i/o part del cos: Jo porto .../Jo tinc un...*
- *Jocs i cançons de pati.*

- ... (segur que encara n'hi falta alguna).

I a aquestes activitats caldria afegir-hi, de forma prioritzada i sistemàtica, les de la proposta “Cada dia les estones de...” que hi ha tot seguit.

CADA DIA LES ESTONES DE ... (activitats per l’EI i el CI)

«Cada dia les estones de...» potencia la llengua oral escolar d’una manera fiable, pràctica, fàcil i, fins i tot, divertida i engrescadora per als alumnes. Comença a P3 i, en aquest cas, acabaria a segon de Primària, per això, no tot s’ha de fer sempre de la mateixa manera, sinó que hi ha algunes activitats que s’han d’anar canviant i adaptant, i d’altres que s’hi han d’afegir.

- Per a donar-los una bona base de llengua oral cal plantejar-se activitats que hi ajudin i fer-les de forma sistemàtica, fer-les cada dia, encara que sigui poca estona.
Si davant la impossibilitat de fer totes les propostes se n’hagués de fer una tria, segurament el conte, la cançó, el poema i les estones d’expressió haurien de ser diàries i, a partir de P4, afegir-hi els 10-15 minuts de reflexió sobre la llengua (efecte mirall), la resta fer-les –si pogués ser- tres o quatre cops a la setmana.

Cal tenir en compte que és necessari continuar fent totes les rutines socials diàries que ja s’estan fent i que potencien directament la llengua oral escolar.

Cada dia una estona per fer, de forma sistemàtica, les activitats prioritzades.

- El conte.
- La cançó.
- La poesia.
- Les estones d’expressió oral.
- Deu, quinze minuts de detectius experts en la llengua (P4 – 2n).

Tres o quatre cops a la setmana per fer altres activitats prioritzades.

- El trencaclosques.
- La motricitat fina: el racó artístic (pinzells, fang, plastilina ...)
- El joc simbòlic.
- El matemàtic.
- El científic.
- El joc participat (setmanal).
- ...

Evidentment la descripció de les activitats s’hauria d’adaptar a cada cicle. Ara ens centrarem en Infantil, però les possibilitats d’aplicació no s’acaben al Cicle Inicial.

L'estona del conte

Llegir un conte en veu alta és obrir una finestra a un món fantàstic. La lectura en veu alta d'un conte és una activitat engrescadora que permet treballar molts dels aspectes de la comunicació i del llenguatge.

La majoria dels contes agraden a la mainada. L'activitat es presenta pensant en aquest tipus de contes. Si un conte no agrada gaire, no cal repetir-lo, s'hauria de separar i tenir-ho en compte per a d'altres ocasions.

El conte que majoritàriament agrada s'hauria de llegir, de forma repetida, fins que se'l fessin seu. S'ha de llegir per tal de no canviar aspectes o estructures del text cada cop que s'explica. La mainada necessita la repetició i l'esperen; la fan servir per interioritzar el llenguatge, les frases, les expressions i l'argument, i això els permet viure'l (ja saben què passarà, què dirà, ...), i van interioritzant el vocabulari i les estructures.

Un cop ja se'l saben força es poden fer servir diferents tècniques, com per exemple:

- Convidar-los a repetir oralment alguna frase més d'una vegada, per tal d'ajudar-los a interioritzar les estructures.
- Introduir pauses o gestos en el relat del conte que els alumnes aniran interpretant i el podran/l'hauran de continuar.
- Iniciar frases del conte perquè els alumnes les continuïn.
- Convidar-los a imitar, repetir expressions, cantarelles, onomatopeies del conte.
- Memoritzar i utilitzar les fórmules d'inici i d'acabament.
- Tenir cura dels aspectes de comunicació no verbal per facilitar la comprensió: gest, entonació...
- Memoritzar dites i frases fetes.
- Si hi ha una cançó que acompanya el conte cantar-la i, si és possible, ballar-la.
- Quan ja se'l saben, demanar a un parell d'alumnes, o a un grup, que l'expliquin a la classe.
- No pas amb els més petits, però podem enregistrar el conte que la mestra ha llegit, després escoltar-lo atentament i anar fent aturades perquè els alumnes el continuïn.
- ...

Anotació complementària

Als adults ens avorreix la repetició i trobem que això de llegir un conte uns quants dies no és una bona idea. Pensem egoïstament, en nosaltres i no pas amb els nens, no pensem com els nens, ni tenim les necessitats dels infants.

Hi ha detalls que, a vegades, s'obliden i que també són fonamentals: els contes que es llegeixin no haurien de ser gaire llargs, sobretot a P3, han de ser curts i amb un vocabulari no excessivament allunyat de les possibilitats de comprensió de la mainada, però fugint d'un vocabulari infantilitzat que no aporta ni riquesa lèxica ni semàntica. De P4 en endavant, la llargada del conte, si no és excessiva, no sol ser cap dificultat, i el vocabulari tampoc.

Alumnes amb la motxilla personal de llengua escolar força buida

A vegades hi ha alumnes, o grups d'alumnes, amb un vocabulari, en català, força reduït, escàs o nul. En aquests casos, abans de començar qualsevol activitat, i encara més amb els contes, se'ls ha de dotar d'un vocabulari mínim que hi faci referència i els permeti seguir-lo.

Segurament, abans de llegir-los el conte caldria explicar-los unes quantes vegades, com qui fa una presentació d'una obra de teatre, l'ambient del conte, els detalls físics dels personatges... i, per fer-ho, va molt bé fer servir suports audiovisuals o imatges fixes que permetin mostrar i/o descriure els personatges i les situacions, com poden ser dibuixos, fotografies i/o imatges en moviment dels animals, del lloc i de situacions que surten al conte, ...

Cal, també, anar ampliant el vocabulari i parlar de com són els personatges que hi surten, i dels noms de les diferents parts: cap, orelles, cua, potes, dents, morro, ulls, pel, casa, porta, llit, taula, matalàs, coixí, plat, cullera, ...

I també de particularitats: ràpid, lent, gros, petit, què menja, on habita, ...

El mateix amb els objectes que surtin al conte i, si és possible, mostrar-los i que els puguin tocar.

Descripció de l'espai físic: casa, camins, fonts, arbres, bosc, pluja, neu, muntanyes, planes, ...

Amb cada descripció se'n pot fer una curta frase, de resum, i la mainada repetir-la.

Les explicacions prèvies es poden anar repetint i ampliant a poc a poc i, de mica en mica, anar-los fent intervenir.

Entre tots fan frases orals que expliquen coses dels personatges, de parts del seu cos o de l'espai en el qual se situa el conte.

El personatge principal, si es considera convenient, podria formar part d'un joc previ a la lectura, mentre s'està preparant, i així es facilitaria la consolidació del vocabulari.

Proposta de joc

A la pissarra s'hi posa una figura de cartó d'algun dels personatges del conte, li falten algunes parts del cos, són en una capsca. Un alumne diu el nom d'una de les parts i un altre l'agafa i la situa al seu lloc (per enganxar-les, el velcro, va bé).

Quan ja en saben una mica es pot fer amb els ulls tapats i, un company o tots plegats, l'ajuden fent indicacions orals: amunt, avall, a poc a poc ... i a vegades, fins i tot, a la dreta, a l'esquerra.

Un cop han assolit un cert vocabulari referit al conte, es pot llegir de forma ordinària i repetir-lo uns quants cops, així l'aniran interioritzant i fent-se'l seu.

Presentacions i explicacions diferents

Encara que els alumnes disposin de prou vocabulari i estructures i, normalment, els contes es llegeixin, no pas per això s'hauria d'entendre que «sempre, sempre» s'han de llegir.

De tant en tant pot ser convenient que es representin amb titelles o amb altres suports, o només s'expliquin; però sempre s'ha de ser conscient de quins són els objectius que es volen aconseguir perquè podria passar que alguna manera de fer, aparentment, fos molt divertida o molt descansada, sí, però pràcticament no potenciés la llengua oral dels alumnes, aleshores més val no fer-la servir.

Recordem alguns detalls que es poden tenir en compte en la lectura dels contes, de les llegendes, etc : Fer explicacions i situacions prèvies a la lectura./ Facilitar les imatges al mateix temps que s'explica./ Utilitzar recursos facilitadors: titelles, escenaris, objectes identificadors dels personatges.../ Presentar el conte: títol, personatges, lloc/context...

La lectura del conte a Infantil, o d'un conte, una llegenda o una història a P5 o al Cicle Inicial, hauria de ser una activitat diària.

L'estona de la cançó

Hauria de ser una cançó diferent de les que es fan servir quan es treballen els hàbits, les rutines o els aniversaris. Igual que el conte, durant uns quants dies s'hauria d'anar ampliant a poc a poc, ratlla a ratlla, fins que se la sabessin. No cal tenir pressa i, si cal recular, es recula i després es torna a anar endavant. Sempre a poc a poc.

Amb la cançó, a més de gaudir del fet de cantar, també s'està desenvolupant la capacitat de memorització, d'articulació de sons, el sentit del ritme, la melodia i les rimes. Alguns d'aquests aspectes seran molt importants quan treballi l'expressió oral i l'escriptura.

En el moment de la presentació de la cançó, com també les primeres vegades que es demana la participació de la mainada, és necessari fer-ho en un espai que permeti seguir els moviments de la mestra i que tothom el pugui veure. Va molt bé acompanyar-se de la gesticulació i la mímica senzilles, i fer servir referents visuals per facilitar la comprensió i el record de la cançó.

És important explicar què diu la cançó, de què va, quins personatges hi ha (si n'hi ha) o quins paisatges o emocions descriu, o sia, aquell conjunt de detalls que permetran, a la mainada, cantar-la entenent força bé el que hi diu i, alhora, farà que la vocalitzin millor (però no cal que ens encaparrem en fer-los-hi entendre tot, cantant ja s'aprèn molt).

Un cop ja han après la cançó es pot aprofitar per cantar-la en el moment que els pares i les mares els vénen a buscar. Pot ser una bona manera de fer viure, a la família, allò que es fa a l'escola i una excel·lent situació per gaudir del plaer de cantar en grup.

Algunes maneres de fer que hi poden ajudar:

- Aprendre la cançó a partir de la repetició successiva de petits fragments.

- Quan ja se la saben, iniciar la cançó i esperar que els alumnes la continuïn tot deixant la frase inacabada.
- Dividir la classe en dos grups: un fa els gestos i moviments i l'altre la canta.
- Utilitzar recursos visuals. A partir d'imatges o referents, cantar només un tros de la cançó, o no començar-la pel principi.
- Aprendre una cançó que serveixi com a creadora d'un ambient de joc (si fos amb més grans seria una cançó de saltar corda, per exemple).
- ...

S'ha de tenir en compte que no es tracta d'una coral, sinó que és una activitat de potenciació de la llengua oral a través d'una vocalització adequada i de l'ús de paraules o expressions que no solen ser, a vegades, gaire usuals.

L'estona de la poesia

Al començament proposarem des de rodolins fins a poemes curts, i cap a P5 i al Cicle Inicial podem triar-los una mica més llargs, però no en excés. És una estona diària que es pot ampliar d'acord amb les necessitats de la mainada (quan ja se'l saben el voldran dir en públic i, per tant, a vegades caldrà establir torns). El seu tractament segueix les mateixes pautes dels contes i de les cançons.

Els poemes són un magnífic entrenament per a la memòria, el vocabulari, el ritme i la rima, i la seva posada en escena els ajuda a anar dominant el volum, la direccionalitat i l'entonació, a part de ser un bon estímulo per la seva autoestima.

Igual que amb les cançons, cal situar el text del poema, el lloc, les emocions i els personatges; va bé que en tinguin una idea general, encara que no cal que sigui molt detallada, per això s'ha de procurar no entossudir-se en la comprensió de detall del vocabulari, ni en els ritmes, ni en les rimes perfectes, tot arribarà.

A vegades els poemes tenen estructures i paraules no gaire usuals, no cal canviar-les per fer-les més entenedores. Quan siguin més grans ja les entendran, ara, mentre entenguin el sentit general del poema ja n'hi ha prou.

Cada poema és diferent i expressa sentiments diferents, a través de les paraules i del seu so especial, és una font d'expressió totalment única dintre l'oralitat i l'escriptura. El ritme i la rima que tenen genera una musicalitat, un so especial, que fan que la poesia sigui quelcom de molt especial, tan especial que acaba expressant sentiments.

Cada setmana o cada quinze dies es pot anar canviant el poema, l'endevinalla o el rodolí. El canvi es faria quan la majoria dels alumnes se l'haguessin après. De tant en tant convé fer-ne algun de molt fàcil perquè tothom se'l pugui aprendre de cap a peus i que la mainada que els costa més, també el puguin dir en públic.

Quan la mainada ja en sap una mica de llegir, sempre que sigui possible, es poden aprofitar poemes que són perfectament cantables i es poden combinar totes dues activitats. Va molt bé que el poema estigui escrit a la pissarra, així es pot llegir i després es pot cantar.

Una altra possibilitat és la gravació, des del mòbil, dels poemes. Un cop gravat un poema, si ha sortit mínimament bé, es pot penjar a la carpeta de l'aula (amb el corresponent permís dels pares), des d'allà tots els companys el podran veure tantes vegades com vulguin i l'aniran aprenent i el diran cada cop millor.

Potser a algú li pot estranyar que s'afirmi que no cal la comprensió de total dels poemes o de les cançons, doncs no us estranyi, penseu, per exemple, si vosaltres sabeu el significat exacte de "muntanyes regalades" o "per les valls i per les comes", i no és pas que no els hàgiu sentit poques vegades, veritat? I no podreu pas dir que són paraules complicades o abstractes.

Procureu que la mainada entengui el significat general i no us capfiqueu en expressions i mots que poden ser de difícil comprensió per a un infant.

Les gotetes d'expressió oral

Cada dia es podria treballar una o dues expressions i la mainada les haurien de fer servir entre ells copiant la manera de fer de la mestra. És com una semblança de joc simbòlic en la que no cal cap altra actuació fora de l'expressió oral. Hi ha diferents moments del dia que poden ser del tot adients o, sinó, es pot fer com una activitat específica.

Podria ser al matí, abans de començar a fer res, la mainada se saluda.

Potser que posem un exemple ben senzill.

- La mestra diu: "Bon dia nenes i nens." I ells contesten "Bon dia senyoreta" o "Bon dia Anna Maria (el nom de la mestra)".
- Tot seguit, per parelles (la Belkin i en Joan), se saluden entre ells:
- Belkin: "Bon dia Joan"
- i en Joan contesta: "Gràcies, bon dia Belkin",
- i la Belkin contesta: "Gràcies Joan".

I així tots.

Un cop s'han saludat totes les parelles, la mestra diu: "Bon dia a tothom".

I la mainada repeteix: "Bon dia a tothom".

Després es pot presentar una altra expressió i es repetiria el procés.

Seria semblant a:

- La mestra diu: "Fa sol avui?" i entre tots plegats contesten: Sí, avui fa sol
- Belkin: Joan, fa sol avui?
I en Joan contesta: "Sí Belkin, avui fa sol./ No Belkin, avui no fa sol".
I després en Joan pregunta: "Belkin, fa sol avui?"
I la Belkin contesta: "Sí Joan, fa sol avui/..."
- Belkin: "Joan, hi ha núvols avui? "
I en Joan contesta: "Sí Belkin, avui hi ha núvols/No Belkin, avui no hi ha núvols".
En Joan pregunta: "Belkin, hi ha núvols avui?"
I la Belkin contesta: "Sí Joan, avui hi ha núvols/No Joan, avui no hi ha núvols".

Es pot continuar amb tot un bon ventall de possibilitats, com:

- De quin color són les teves sabates?“
- De quin color són el teus cabells?
- Quin joc t'agrada més?
- Et quedes a dinar a l'escola?
- Què portes per esmorzar?
- ...

Amb la mainada de P3 cal que la frase sigui ritualitzada entre la mestra i ells, o sia, que tots plegats, primer, hagin fet tot el procés de fer la pregunta i contestar-la seguint el model de la mestra.

Com podeu veure el ventall de possibilitats és molt extens i potser aniria bé que un equip dissenyés un llistat d'expressions. Per a P3, sobretot durant el primer trimestre, han de ser molt senzilles i repetitives, després han de continuar sent senzilles però, segurament, poden ser una mica més variades.

Recordeu que és una activitat diària i que a vegades cal que la mestra en faci una certa preparació, així si volem que preguntin què porten per esmorzar, potser caldria que abans haguéssim parlat de plàtans, mandarines, pomes, pa, xocolata, laminadures, ...

Els 10 o 15 minuts de detectius experts en la llengua

Aquesta activitat s'hauria de començar a P4, NO és una activitat pensada per ser feta a P3, perquè es considera que l'objectiu de P3 és tot un altre: l'acolliment i la immersió absoluta i única en l'oralitat escolar que hauria de comportar que TOTS els alumnes comencessin a omplir o a ampliar la seva motxilla personal de català oral (per això hi ha el conte, les cançons, els poemes, l'estona d'expressió oral, els trencaclosques, el racó artístic, els ...)

Ara, a P4, es continuarien fent les mateixes activitats que a P3, però s'hi afegiria aquesta activitat i s'allargaria (amb adaptacions) fins a l'acabament del Cicle Inicial, per després, transformar-la i portar-la, diàriament, fins a sisè.

Els alumnes es poden asseure a terra, en grup. S'ha de procurar que tots puguin veure bé la pissarra i no cal que agafin ni paper ni llapis. En aquesta activitat diària d'uns deu o quinze minuts de durada, com a màxim, els alumnes fan de detectius, han de descobrir, han de trobar paraules que tinguin el so que la mestra ha fet (magnificant-lo), després els l'ha mostrat codificat, l'ha escrit en un foli, i l'ha penjat a la vista de tothom, o l'ha escrit a la pissarra perquè tothom el pugui veure i l'ha emmarcat amb guix.

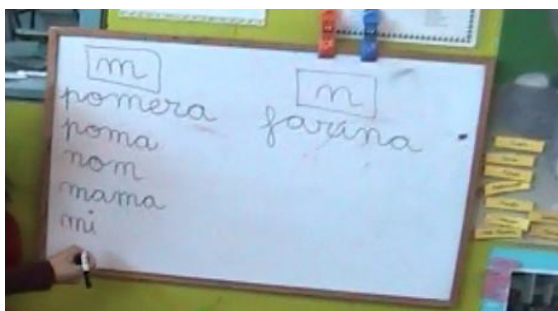
Tot seguit, els alumnes que volen aportar alguna paraula que els sembla que conté el so que ha fet la mestra van demanant la paraula i, amb ordre, la diuen, després d'haver-ne dit una (si conté el so demanat), la mestra l'escriu a la pissarra, en columna, a poc a poc i amb la seva millor lletra lligada, i així va fent amb la resta de les aportacions.

És una manera d'embolcallar en una sola activitat el so, la grafia, el significat, l'escriptura i la lectura, però tot en petits dosis i sense cap necessitat de fer escriure o de fer llegir la mainada, ells, com qui diu, sense ni proposar-s'ho van aprenent el traç que fa la mestra, sobretot el de la paraula que ells hi han aportat, mentalment la van

escrivint i la van llegint. És el resultat de posar en funcionament les neurones mirall, les que habitualment fem servir per aprendre, de forma inconscient, els procediments.

És curiós com funciona el nostre cervell, perquè si una cosa ens interessa, pel sol fet que veure-la fer o veure algú que dibuixa una lletra, el cervell posa en acció els mateixos enllaços neuronals que fa servir qui ho està fent, encara que el cos no es mogui, el cervell ho està fent, repetint, dibuixant. Estem aprofitant l'efecte mirall i fent servir la memòria implícita, la dels procediments.

Aprofitant aquesta capacitat del nostre cervell és quan es pot començar a treballar l'enllaç entre la llengua oral (és un exercici que també els ajuda a anar adquirint consciència fonològica), l'escriptura i la lectura, i fer-ho sense haver de fer escriure als infants, i no ho han d'escriure perquè encara no disposen de les capacitats físiques i de maduresa neuronal adequades per a fer-ho de forma eficient i sense patir-hi, d'aquestes capacitats ja en podran disposar més endavant, en el ventall d'edat que va dels cinc anys i mig als set-vuit. Voler-los fer escriure abans, és un contrasentit pedagògic i font d'hàbits ineficients i, fins i tot, negatius.

Resum

(Aquesta imatge correspon a finals de P5)

L'activitat no pot ser més senzilla de fer: **La mestra diu i escriu una lletra i l'emmarca** (només la lletra, no l'exemple si és que n'hi ha).

Si és una lletra que es pot fer sense l'ajuda de vocals en fa el so, com seria amb la «s», la «f», la «x», «la erra vibrant ...» o, si li cal l'ajuda d'una vocal, en posa un exemple el més curt possible, com seria en els cas de la /m/ **mà**, la /p/ **pa**, ... procurant remarcar el so que vol que cerquin.

Tot seguit **demana a la mainada que cerquin paraules que tinguin el so remarcat i emmarcat. Els alumnes, d'un amb un, van dient paraules i la mestra les va escrivint a la pissarra amb lletra lligada, ben feta, força a poc a poc i una paraula sota l'altra (així cada infant identifica la seva i s'hi fixa molt més).**

Cada vegada que la mestra acaba d'escriure una paraula la repeteix, en veu alta, remarquant la síl·laba que conté el so que treballen. Mai s'ha de demanar a la mainada que l'escriguin, ni cal demanar-los que la llegeixin, inconscientment ja fan les dues coses. Una manera d'evitar temptacions escriptorils per part de tothom és que la mainada s'assegui a terra, en grup, sense llibretes, ni llapis, ni res que els pugui destorbar de l'activitat que tots plegats estan fent.

Potser algú es preguntarà perquè amb lletra lligada i no pas amb lletra majúscula o lletra d'impremta? La resposta la tenen en la mateixa aportació que ha fet l'alumne. Quan l'alumne ha dit la seva paraula ha fet interrupcions entre cadascun dels sons que formaven la paraula o ha dit la paraula tota seguida, com una unitat? (com a màxim l'ha sil·labejat).

És evident que la representació gràfica que s'acosta més a l'expressió oral és la més adequada, sobretot tenint en compte que ells no l'han d'escriure i, per tant, és absurd començar a posar inconvenients dependents de la "teòrica" dificultat de la grafia.

Normalment cap a P5, quan ja en saben força, se'ls pot demanar el mateix so en una posició concreta. O bé es presenten i s'emmarquen dos sons (P5-primer), i els alumnes poden cercar paraules que en continguin un dels dos o tots dos, o paraules que rimin. La mestra continua escrivint cada paraula amb lletra lligada, una sota l'altra, a poc a poc, i les llegeix quan les acaba d'escriure.

Aquests 10 o 15 minuts diaris posen els fonaments per dominar una bona part de les possibles dificultats gràfiques del domini del traç i de les ortogràfiques i, més endavant, sintàctiques. Ja a P5 se'ls pot començar a preguntar si la paraula proposada és masculina o femenina i per què (és l'article el que ho determina), o si és singular o plural (l'article també hi està relacionat). Quan s'arriba a aquest punt, amb la paraula aportada, també s'hi hauria de posar l'article.

Cercar paraules amb un so amb uns sons determinats és una activitat que s'hauria de fer des de P4 fins a segon. Cal saber trobar la lògica de la llengua i així disposar d'eines per a poder pensar i, si és possible, automatitzar-ho perquè l'actuació sigui eficient. És el que passa amb les paraules femenines, perquè nou de cada deu paraules femenines acaben igual que l'article, amb algunes cridaneres excepcions, com "mare", o poden fixar-se en les semblances i les diferències de les pertanyents a la mateixa família de paraules, ...

Continuant amb el treball oral també s'hi pot afegir el destriament de les paraules en síl·labes, procurant que remarquin la vocal tònica i la síl·laba que la conté, però mai els demanin que diguin les lletres que componen la paraula, aquesta activitat de lletra per lletra és per als alumnes del cicle Mitjà o Superior que puguin tenir algunes dificultats de memòria visual, per això, per al CM i el CS es pot complementar demanant-los que diguin les lletres que conformen una paraula que, prèviament, han pogut observar (és molt fàcil de fer i força adequat per als Cicles Mitjà i Superior).

En un treball ja a part, al Cicle Inicial, cap a finals de segon, s'hi pot anar afegint el treball amb frases (aportades per la mainada) i els canvis interns que comporta qualsevol variació senzilla (en aquest nivell les variacions han de ser molt senzilles), com pot ser canviar el subjecte del singular al plural, o el temps del verb, ...

L'estona dels trencaclosques

En totes les activitats que s'han descrit fins ara la participació de l'adult va traçant els límits o hi aporta elements fonamentals sense els quals, pràcticament, no es podria portar a terme l'activitat.

Amb els trencaclosques no és així. Normalment és l'alumne qui el tria i qui el fa, la qual cosa no hauria de ser cap obstacle perquè la mestra l'orientés. Un cop fet el trencaclosques només cal que la mestra li demani què hi ha: animals, noms de coses, colors, com l'ha fet, si li agrada... Per fer les explicacions l'alumne haurà de fer servir el vocabulari i les estructures que sap. Per a la mestra és un bon moment per ajudar-lo a ampliar el vocabulari i anar dominant les estructures, per això, si cal, se li ha de dir l'expressió correcta i demanar-li que la torni a dir.

És una activitat en la qual l'adult fa el paper de receptor d'unes impressions i d'uns coneixements que fan referència a una cosa que ha construït l'alumne i, per tant, que és molt més seva que no pas qualsevol làmina o mural que se li pugui mostrar.

Tampoc no s'hauria d'oblidar que, més endavant, per llegir i escriure, li caldrà disposar d'una certa capacitat d'atenció en la discriminació/selecció de les formes, i els trencaclosques demanen, als alumnes, que facin aquestes seleccions i hi posin atenció i, alhora, els van situant a poc a poc en el control d'un marc geomètric i de l'espai.

Cap a mitjans de P5 els trencaclosques i les pissarres especials que permeten formar paraules o frases, unint lletres o síl·labes, també poden ajudar-los a identificar els sons i a relacionar-los amb les grafies corresponents. Els poden ajudar a confegir paraules sense haver d'agafar el paper i el llapis.

De totes maneres no us estranyi que, de forma espontània, hi hagi alguns alumnes que comencin a llegir i a escriure pel seu compte, fantàstic, aquest era l'objectiu. La resta ja s'hi aniran afegint al llarg de primer.

L'estona de la motricitat fina: l'espai artístic

Per treballar la psicomotricitat hi ha una multitud de possibilitats. La majoria se separen de l'expressió artística i, precisament, l'expressió artística és una de les eines fàcils d'implementar i que permet que els alumnes facin un treball molt complet de motricitat fina.

Quan els centres o les aules disposen d'un espai d'expressió artística on les eines essencials són els pinzells, els pots amb els colors i l'aigua, i l'activitat es fa un parell o tres de cops a la setmana, si cal poden ser grups petits, de mica en mica la mainada va assolint un bon domini del traç que més endavant els serà indispensable per a l'escriptura, i ho assoleixen sense haver de fer cap mena d'exercici absurd i repetitiu sobre fitxes o copiant de la pissarra traç a traç.

N'hi ha prou amb un tros de paret, amb suro recobert amb plàstic i, sobre el plàstic, s'hi van enganxant els folis o el paper que els alumnes faran servir. Els alumnes amb pinzells, aquarel·les o pintures de dits hi pinten al seu gust. Com en els contes, abans, s'ha fet una preparació, en aquest cas d'hàbits:

- Netejar el pinzell abans d'agafar un altre color perquè sinó els colors es barregen als pots.
- Com fer-ho per barrejar colors.
- Cal que quan acabin ho deixin tot net i endreçat i, per tant, sempre s'ha de preveure un temps per aquesta feina d'hàbits.
- ...

La intervenció de la mestra és la d'interessar-se pel que fan, si els agrada el resultat, quins colors han fet servir, què volien fer, què han acabat fent, com s'ho han passat...? o també ajudar-los a cercar colors nous. Sempre s'ha de procurar que tots els diàlegs siguin frases ben estructurades (si cal que les repeteixin) i mai paraules soles.

Evidentment, no cal que la mestra els faci cap mena de dibuix de model perquè, aleshores, posaran tota l'atenció en la reproducció del model i no pas en allò que volien fer. El racó artístic, igual que l'estona del joc, és una manera lúdica de treballar el moviment i el domini del traç i del cos però, alhora, permet treballar, de forma sistemàtica, certs continguts del llenguatge verbal i els relaciona íntimament amb la creativitat i el domini dels colors i les formes, dintre d'un marc de respecte i d'hàbits.

En el cas que s'hagués parlat d'un pintor, escultor, arquitecte o corrent artístic, en aquest racó seria un dels llocs on els alumnes podrien fer aproximacions i interpretacions personals sobre els colors i les formes que feia servir l'artista.

Més possibilitats per aquest espai

S'ha centrat el domini del cos en un «espai», però no pas per això s'ha de deixar de considerar que no es puguin fer altres coses que hi tenen relació:

- Fer pans i pastissos.
- Gerres i recipients amb fang, plastilina...
- Lletres i castells a la sorra.
- Cordar-se les sabates, fer trenes, fer passar una anella per un fil metàl·lic o enfilat boles i botons.
- Retallar, enganxar.
- ...

En tots els casos cal que no oblidar-se de demanar-los que ens expliquin què volien fer, què han fet servir, com ho han fet, quin és el resultat, què ha passat, quins colors... i procurant sempre que totes les respostes, encara que siguin curtes, siguin frases ben estructurades. Si cal, la mestra els ho ha de tornar a dir i demanar-los que ho repeteixin. Recordeu, cal reservar un temps perquè tot quedi ben net i endreçat.

Quan cal una ajuda diferent

En casos molt concrets i en situacions molt puntuals i excepcionals, i de forma complementària, pot ser necessari que algun alumne treballi alguna de les fitxes de la «Guia de prescriptura» que hi ha a la plana web. Estan pensades per treballar determinats aspectes molt específics de la motricitat fina, i permet que la mestra triï els exercicis més adequats, respectant els ritmes i les capacitats dels alumnes.

L'estona del joc simbòlic, una eina amb moltes possibilitats

Sense guiar en excés per tal de no frenar la iniciativa, l'espontaneïtat i la creativitat dels alumnes, en el joc simbòlic la mestra hi hauria de participar fent modelatge. D'altra banda la diversitat d'alumnes permet que, companys amb més competències comunicatives, serveixin de model a d'altres alumnes.

El joc simbòlic és interessant, entre d'altres possibilitats, perquè ofereix un marc per establir la relació entre el pensament, l'acció i el llenguatge. Planificar l'acció, dur-la a terme i verbalitzar-la. Els alumnes, a través del joc simbòlic, poden expressar-se, comunicar-se i intercanviar vivències, experiències i desenvolupar els seus propis processos globals d'aprenentatge.

El joc simbòlic permet treballar una gran quantitat d'aspectes comunicatius i lingüístics (depenent de la motxilla personal de llengua oral), potenciant l'aprenentatge de la forma i l'ús del llenguatge en les diverses situacions de joc:

- Vocabulari variable depenent del tipus de situació comunicativa: cuineta, botiga, infermeria, supermercat...
- Vocabulari específic, significat i estructures: fruites, begudes...
- Vocabulari referit a accions que s'hi duguin a terme: embolicar, pesar, pagar, cobrar, ...
- Fórmules socials, salutacions, agraïments i comiats: bon dia, bona tarda, gràcies, fins aviat ...
- Estructures interrogatives: què vol?, què val?, que té ...?
- Estructures lingüístiques diferents: voldria ..., doni'm ..., vull ..., bon dia ..., passi-ho bé...
- Ús dels verbs, adverbis i connectors. En un joc de cotxes: corre molt, avança ràpidament i guanya! ...
- Intercanvis verbals que promouen el diàleg, el discurs, l'aprenentatge d'estratègies de gestió de la conversa, esperar el torn i les regles de participació.
- Representació dels diferents papers que es donen en les situacions de joc simbòlic: venedor, comprador, metge, malalt, cambrer, client, mare, fill...
- Verbalitzar, negociar i intercanviar els papers.
- Desenvolupament seqüencial de l'acció. En un joc amb ninos: primer es prepara el nino, se'l vesteix, se li dona l'esmorzar, se li prepara la motxilla, se l'acompanya a l'escola, ...
- ...

L'objectiu

L'objectiu del joc simbòlic és representar situacions reals i molt viscudes, la botiga, la caseta, el restaurant, el metge, la perruqueria, anar en cotxe ... La mainada representa la seva manera d'entendre les accions de la vida quotidiana, el món dels adults, les vivències, les relacions, els valors, ...

Permet que l'alumne jugui tot imitant, imaginant i creant situacions. El context és molt clar perquè se simulen situacions reals i s'augmenten les competències comunicatives dels alumnes sempre que la mestra faci modelatge.

Donar significat al llenguatge

Des de ben petits és molt important donar significat al llenguatge. La mainada, quan juga, s'expressa tal com és, adquireixen determinades habilitats personals, desenvolupen la seva capacitat de relació amb els altres i donen sentit a allò que aprenen del seu entorn. El joc els produeix plaer i satisfacció, i la seva finalitat, aparentment, rau en ell mateix, però també és la manera que tenen els infants de posar a prova la seva capacitat expressió oral i anar-la dominant.

L'adult juga amb l'alumne

Sempre que es pugui, cal que la mestra motivi, iniciï i jugui amb els alumnes, oferint-los un model i ajudant-los a millorar el llenguatge oral, però evitant ser una peça sense la qual no sàpiguen jugar.

El racó matemàtico-científic

Aquest apartat hauria de tenir dues parts, concretament la més general, la que ja se sol fer a la majoria dels centres i que és el que es recull aquí, i després una segona part, molt lligada a la llengua oral i que aquí només s'hi fa un recordatori perquè hi ha tota una altra proposta específica per al CI: "UN POLSIM DE MATEMÀTIQUES", i "ELS PROBLEMES I LA MAINADA".

De moment, s'han posat juntes, les beceroles matemàtiques i les científiques perquè, en els seus inicis, tenen molts punts de semblança.

L'entorn i la vida de cada dia, estan plens de qüestions científiques i matemàtiques. Encara que algunes de les possibilitats que es proposen podrien ser a la part artística o a la del joc simbòlic.

- La gradació de colors força contrastats, de més fort a més fluix o al revés, és una bona manera de començar a fer sèries creixents o decreixents.
- El mateix es pot fer amb un objecte que, tenint la mateixa forma, sigui de mides diferents o que càpiguen l'un dintre l'altre (com les matrioixques russes).
- O amb elements que es puguin enllaçar i vagin repetint un parell de colors.
- El més alt i el més baix, qui té més cabell i qui en té menys, qui calça el peu més petit o el més gros, qui té la mà més petita o la més grossa, o ordenar, el que sigui, de forma creixent o decreixent, ...
- Quina bombeta fa més llum, quin tros de cordill és el més llarg o el més curt, ...
- Els diferents gustos de les coses (dolç, salat) també es poden comparar de forma aproximada i transformar-ho en un escalat de valors.
- Què passa quan es barregen dos colors i d'un n'hi ha molt poc i de l'altre molt, i al revés, o igual quantitat, ...
- Mesurar amb líquids, o combinar líquids, de diferents colors i explicar-ne el resultat, ...
- Va bé disposar d'un lloc on es pugui anar senyalant cada mes, de forma precisa, l'alçada de cadascun dels alumnes.
- Quan ja comencen a tenir una certa idea de nombre, es poden fer servir els pams, les passes, els peus, els centímetres per mesurar algunes llargades, distàncies, ...

- A la botiga, fer servir cèntims, per pagar i/o tornar el canvi.
- Unes balances de dos plats poden servir per anar provant què s'ha de posar en un plat i a l'altre perquè quedin equilibrats i, en alguns casos, intentar explicar perquè no queden equilibrats.
- Pesar el que es compra a la botigueta.
- Poden treballar amb peces de construcció, sense límit o amb un nombre determinat de peces i intentar cobrir la màxima distància o la mínima, o en construcció procurar arribar el més alt possible però sense que caiguin, o fer un tancat, o una casa, o una figura, ...
- Amb un Mecano de fusta o de plàstic, reproduir o crear nous ginys.
- ...

En totes les situacions cal preveure i trobar el moment perquè la mainada pugui explicar què està fent o què ha fet, és molt important que ho puguin compartir.

Els infants, des de molt petits, tenen noció de quantitat, on n'hi ha més i on n'hi menys (sempre que en tots dos llocs hi hagi el mateix tipus d'objecte), però cal no confondre aquesta discriminació amb la noció de nombre. La quantitat és real, el nombre és una codificació, una abstracció. L'abstracció és un procés de relació posterior.

A molts llibres es poden trobar molts més exemples d'activitats relacionades amb la matemàtica o amb les ciències en general, però s'ha de ser molt curós i procurar no fer servir un llenguatge que estigui molt allunyat del que dominen els alumnes. Les expressions de les possibles preguntes o propostes, s'ha de procurar que siguin una continuació, o semblantment, de moltes d'altres que ja fa temps que es fan servir oralment a l'aula.

Amb les presses de cada dia hi ha la possibilitat de confondre el que és saber ajuntar dos pilons d'objectes, per exemple, i pensar que la mainada ho ha de relacionar amb el concepte, que és la suma. Doncs no, i per a poder fer aquesta correlació, com és ajuntar amb sumar, cal que hi hagi, primer, una bona motxilla de llengua oral que l'hagi acostumat a dir o, com a mínim, a entendre una mateixa activitat de diferents maneres, com: ajuntar, afegir, fer-ne un sol piló, ...(tot oralitat).

L'estona del joc (complement setmanal)

En aquesta estona la mestra ensenya i participa en un joc. En alguns casos pot estar relacionat directament amb l'estona de psicomotricitat i superposar-s'hi i, en molts d'altres, serà només pel plaer de jugar.

Només cal recordar que el joc per la seva estructura i proximitat permet treballar certs continguts de llenguatge verbal, exercitant-los de manera lúdica.

- És una forma de treballar el control motriu del cos.
- Desenvolupa la capacitat de relació social entre iguals.
- És una situació comunicativa real. Mentre la mainada juga, necessita buscar les estructures lingüístiques que els serveixin per a poder explicar el joc, fer preguntes per comprendre'l millor i comunicar-se amb els altres jugadors.
- El més important no és quina mestra participa en el joc, sinó que es jugui.

- ...

Una proposta més global, per a tot Infantil, podria ser que s'acordés que un dia a la setmana, durant una estoneta de 10 a 15 minuts, al pati es farà un joc concret. Cada tutor explicaria el joc als seus alumnes abans de portar-lo a terme al pati.

La finalitat d'aquests jocs és que els infants aprenguin estructures lingüístiques i interactuïn amb altres alumnes i amb les mestres d'altres grups. La relació ajuda a potenciar l'expressió.

Reflexions finals

Des del primer moment s'ha tingut en compte que per part de les mestres, al parvulari, hi ha un nivell molt alt d'adaptació a les necessitats dels alumnes, encara que aquesta capacitat d'adaptació no sempre hagi tingut d'objectiu principal i bàsic la llengua oral escolar. Ara sabem que si els alumnes no disposen d'una motxilla molt rica i plena de català oral tindran moltes dificultats per poder aprendre a llegir comprensivament, per escriure de forma socialment adequada i tenir la possibilitat de seguir, amb facilitat, l'escolarització.

L'escolarització, començant a Infantil, és l'etapa on es fonamentaran les estructures de la llengua oral escolar i sobre les quals es bastiran bona part dels aprenentatges posteriors i del raonament, per això es dona tanta importància a aquesta eina tan potent i a tot el seu entorn.

La balança de les prioritats al parvulari s'ha anat decantant, aquest últims vint anys, cap a l'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura, quan la iniciació sistemàtica d'aquests dos aprenentatges estaria molt més ben situat cap a finals de P5 o, encara millor, al Cicle Inicial.

Moltes de les explicacions que es donen per justificar que no es doni un tractament prioritari a la llengua oral escolar es basen en la necessitat de començar a escriure aviat. No hi ha temps per a tot. De fet, es confon la capacitat dels alumnes per identificar i relacionar sons concrets i les seves grafies, amb la capacitat d'escriure'ls i de llegir.

En general, la mielinització neuronal i les conseqüents capacitats i habilitats que requereixen la lectura i l'escriptura no s'adquireixen de forma natural fins el ventall d'edat que va de l'entorn dels sis als set-vuit anys. És al voltant d'aquesta edat que la part del cervell que ha de donar suport a aquesta activitat es desenvolupa de forma general i és, per tant, a l'entorn d'aquesta edat que s'hauria de començar el treball sistemàtic de la lectoescriptura.

Fer-los escriure, encara que sigui poc, quan encara no disposen de les capacitats indispensables, ni les físiques, per a fer-ho amb una certa eficiència, només dona un cert resultat amb els alumnes molt capacitats i/o amb els que tenen darrera seu un bon suport familiar, amb la resta –la gran majoria- es transforma en un entrebanc, en desil·lusió cap a l'escriptura i la lectura, i en l'adquisició d'hàbits ineficients i, fins i tot, negatius.

El temps per a posar uns fermos fonaments bàsics de llengua oral escolar, inclou tota l'etapa d'Infantil i el Cicle inicial. Un cop posats els fonaments, cal que s'aprofitin adequadament la resta d'anys de Primària per ajudar-los a aixecar-hi uns bons i fermos pilars que vagin definint l'estructura. S'ha d'aprofitar tot el temps que la mainada passa a l'escola per ajudar-los a ampliar i a dotar-se d'una rica llengua oral escolar que és la clau fonamental que els ha de permetre amarar-se profundament de tot el que els ofereix l'escolarització, sinó, s'estarà malgastant un temps imprescindible i, per a la majoria, segurament irrecuperable.

Als infants els cal una bona base de català oral per a tenir la possibilitat d'aprofitar, al màxim, l'escolarització. «La natura té el seu ritme i, per molt que s'hi esforcin els adults, no la faran pas anar més de pressa. Com a màxim es poden fer imitacions i crear situacions d'hivernacle».

Cloenda

És convenient reflexionar sobre la intervenció docent i de com pot ajudar en la millora de la llengua oral escolar dels alumnes. S'hauria de tenir en compte que la manera de fer fos interactiva, i que la majoria de les activitats que s'organitzessin tinguessin com a finalitat potenciar l'oralitat dels alumnes amb l'acompanyament del modelatge de les mestres.

No es tracta de pensar exercicis, materials o activitats diferents, noves o que pretenguin ser innovadores, sinó de prioritzar de forma sistemàtica aspectes interactius i d'intercanvis de comunicació aprofitant tot allò que la mestra ja sap fer i, aplicar-ho de forma conscient en totes les ocasions per estimular i orientar els intercanvis verbals entre mestra-alumne i entre els alumnes.

Si es vol que la mainada construeixi un edifici ferm i assoleixi els objectius principals de l'escolarització primària, s'hauria de procurar ajustar les activitats que es proposen a les seves capacitats, fins i tot a les físiques, i centrar-se en aquelles que són fonamentals, bàsiques i indispensables, com és la llengua oral escolar, perquè encara que no es vegi, la llengua oral, és el forjat que dona resistència a l'edifici personal de comunicació i de comprensió dels infants.

Felip Ponsatí Terradas

Catalunya, primavera de 2021